

напіс погляд, придатні для дослідження будь-якого латентного процесу. Вибір конкретного методу або їх комбінації залежить від специфіки досліджуваного явища і здійснюється соціологом безпосередньо при плануванні дослідження.

Список літератури: 1. Молодеж і наркотиків (соціологія наркотизма) / Под ред. проф. В.А. Соболева и доц. И.П. Руденко. Харьков, Торсинг, 2000. 2. Первомайський Э.Б., Липскій И.В. Реконструкция реальной распространенности опиоидов с помощью системы мониторинга эпидемиологических показателей в Украине // Архив психиатрии, 1998. № 1.

Надійшло до редакції 25.12.2002 р.

А.М. Черноусов

Використання методу нестандартизованого інтерв'ю в оцінці взаємодії міліції та населення (на прикладі експерименту "Introducing Community Policing In Ukraine" в Комінтернівському районі м. Харкова і Дергачівському районі Харківської області)

Останнім часом соціологи та інші науковці часто звертаються до якісних методів збирання та аналізу первинної інформації. Вони спрямовані на отримання глибоких відповідей: про що думають люди та як вони себе відчувають. Дослідження, що використовують якісні методи, дає можливість зрозуміти та вивчити настанови, вірування, причини поведінки людей, їх цюдені практики. Ці методи спрямовані не на вимірювання кількісних параметрів явищ, що вивчаються (це прерогатива кількісних, "жорстких", досліджень), а на пізнання їх якості. Якщо за допомогою кількісних методів, в першу чергу, дізнаються про відповіді на питання "хто та як відповідає", "як часто", то при використанні якісних – "що значать відповіді", "чому так відповідають", тобто прагнуть адекватного розуміння сенсів, які людина вкладає в різні судження та дії. Окремо можна відмітити, що на відміну від проведення кількісного дослідження (анкетне опитування), для якісного дослідження достатньо невеликого числа респондентів, його вибірка не базується на підставі теорії вірогідності та статистичних даних.

У науковій соціологічній літературі автори по-різному визначають інтерв'ю як таке, і називають його по-різному. Так, Ю.С. Колесніков пропонує таке визначення: "Нестандартизоване (неформалізоване) інтерв'ю – це різновид інтерв'ю, при якому інтерв'юер володіє великою свободою як у формулюванні окремих питань, так і в формулюванні загальної спрямованості інтерв'ю. Це дає можливість отримати різноманітну інформацію в залежності від особистісних особливостей респондента. Цей метод не потребує співставлення питань та відповідей, індивід не є об'єктом статистичною одиницею [1, с.144]. На думку болгарського соціолога Стояна Михайлова, "інтерв'ю є напіввільним, коли інтерв'юєру потрібно отримати відповіді на попередньо сформульовані питання, не виходячи за їх межі, дотримуючись визначеного порядку постановки запитань. Іншими словами, заздалегідь відомо ясно та чітко, які

інформація потрібна, але шлях до неї не такреслений досить однозначно. Разом з тим, інтерв'юер намагається визначити, можливо, і деякі нові аспекти явища у рамках та з приводу визначених питань" [2, с.256].

Вітчизняні автори наголошують на використанні терміна "сфокусоване (спрямоване) інтерв'ю" та визначають його як "збір даних про конкретну ситуацію, явище, їх наслідках та причинах. Усі запитання, що увійшли до плану інтерв'ю, обов'язкові для інтерв'юєра, хоча їх послідовність та формулювання можуть змінюватися" [3, с.206].

Підсумовуючи наведені визначення, можна зробити висновок, що слабоструктуроване інтерв'ю – це якісний метод збору первинних даних про соціальний об'єкт, при якому дослідник має достатню свободу при постанові питань, але всі вони обумовлені однією метою – з'ясувати визначений аспект соціального об'єкта чи явища.

Протягом 2000–2002 рр. на території, що обслуговується Комітерівським МВМ РВ ХМУ УМВС України в Харківській області та Солонцівським СВМ Дергачівського РВ УМВС України в Харківській області за підтримки Центру Лорда Скармана (Університет м. Лейстера, Велика Британія) та Британської Ради в Україні Національним університетом внутрішніх справ було проведено експеримент по запровадженню нових моделей поліцейської роботи з громадськістю. З-поміж різних моделей було обрано як експериментальні наступні: сусідська взаємодопомога, анонімна телефонна лінія "Зупини злочинця", консультативні комітети, робота міліції у школах, програма з попередження злочинів, здійснення патрулювання громадськими формуваннями з охорони громадського порядку і патрульно-постовою службою МВС України.

Сусідська взаємодопомога являє собою модель взаємодії поліції та населення, коли представники місцевих громад об'єднуються для підтримання порядку у місцях постійного мешкання та взаємодії з поліцією. На цей час "Сусідська взаємодопомога" є найбільшою громадською організацією у Великій Британії, у якій бере участь понад 10 млн. людей [4].

Програма "Зупини злочинця" – це анонімна телефонна лінія, якою можна повідомити про скоєний злочин або правопорушення, або про злочин, що готується. Якщо інформація громадянина призвела до затримання та/або арешту підозрюваного у скоєнні злочину, то громадянин має право на отримання винагороди.

Діяльність консультативних комітетів передбачає організацію регулярних зустрічей представників поліції/міліції, місцевих органів влади і самоврядування, ЗМІ, представників шкіл, медичних установ, громадських організацій, окремих громадян для визначення проблем, що мають місце на даній конкретній території, і шляхів їх вирішення спільними зусиллями.

Робота міліції у школах – це вид діяльності правоохоронних органів у середніх закладах освіти з метою ознайомлення учнів зі структурою, завданнями роботи міліції, інформацією про стан злочинності в регіоні, доведення програм з попередження різних видів злочинів. Робота у школах дуже тісно

пов'язана з іншою моделлю взаємодії – програмою з попередження злочинів. У межах цієї програми правоохоронці проводять роз'яснювальну роботу з населенням з приводу поведінки у ситуаціях, пов'язаних зі скоєнням злочину (віктимна поведінка) та як поводитися, коли ви стали жертвою або свідком скоєння злочину.

Остання форма у списку, але не за значимістю – спільне патрулювання представниками громадськості і співробітниками ІПІС МВС України. Цей вид взаємодії дуже схожий на діяльність добровільної народної дружини і не потребує додаткового пояснення [4].

По завершенню терміну дії експерименту, протягом листопада 2002 року було проведено оцінювання результатів реалізації програми. Оцінювання проводилося за декількома напрямками: масове репрезентативне опитування населення, що мешкає у районах проведення експерименту (N=2000), суцільне опитування співробітників МВМ у Комінтернівському районі м. Харкова та СВМ у с. Солонийківка Дергачівського району, слабоструктуровані інтерв'ю з дільничними інспекторами міліції, головами селищних рад, керівниками пккл, начальниками ЖЕКів (N=18). Для фіксування результатів інтерв'ю було використано диктофон. У пропонованій статті буде розглянуто результати оцінювання, що проводиться за другим напрямком.

Ще при проведенні інтерв'ю стало зрозуміло, що відповіді респондентів відрізняються залежно від місця мешкання: міста чи села. Отже, аналіз та висновки будуть проведені по двох групах відповідно. По-перше, результати інтерв'ю по с. Солонийківка.

1. Всі респонденти в с. Солонийківка абсолютно позитивно оцінили ідею проведення експерименту. Представники органів місцевого самоврядування та співробітники міліції відмітили, що експеримент значно допомагає у їх роботі, консолідує населення, допомагає у вирішенні не тільки проблем, пов'язаних з профілактикою та боротьбою зі злочинністю, але і у проведенні масових заходів (сходи жителів вулиць, села, святкування тощо), у вирішенні комунальних проблем (вивіз сміття, охорона кладовищ, освітлення вулиць, встановлення запірних приладів).

2. Респонденти відмітили, що проведення експерименту – це спроба звернути увагу на проблеми сільських мешканців. Хоча на початку проведення експерименту планувалося проведення здебільшого заходів зі сприяння роботі міліції, в ході його реалізації список заходів було значно поширено. Крім зазначених у експерименті форм взаємодії поліцейських підрозділів з громадськістю (див. вище), в с. Солонийківка, с. Вільшани, с. Пересічне регулярно проводилися футбольні матчі за участю дільничних інспекторів міліції та юнаків – мешканців сіл, спільне патрулювання кладовищ та організація засідок дільничними інспекторами міліції та мешканцями сіл. Як результат – зниження кількості крадіжок з кладовищ (кольорові метали) та нарвати над похованнями. Із інтерв'ю Пересічанського селищного Голови (в оригіналі російською мовою). “Мы сделали штакетник кругом кладбища и на третий же день этот штакетник поломали и 12 досточек понесли домой дети из бедной семьи. И вот соседка

принципи и заявила в тоссовет, что вот такие-то, такие, что раньше это, в принципе, замалчивалось. А когда мы разъяснительную работу среди населения проводим, значит, уже есть какие-то сдвиги. И по кладбищу, там воровали гробнички у нас, потом надгробные доски и т.д. Таких примеров можно несколько привести. Я могу сказать, что кражи с кладбищ прекратились”.

3. Як один із важливих результатів експерименту стала активізація роботи громадських формувань: ДНД, громадських патрулів, Ради ветеранів та воїнів-інтернаціоналістів, сходів мешканців, батьківські збори учнів шкіл і т. ін. Так, у с. Вілнопани, за словами сільського Голови, 31 особа бере участь у ДНД та 12 людей охороняють громадський порядок на водоймищі. Їх діяльність набула нового сенсу, ці організації стали осередками допомоги щодо скорішого розповсюдження британського досвіду взаємодії правоохоронців та поліції.

4. Окрім впровадження нових моделей взаємодії поліції та населення, під час проведення експерименту регулярно проводилися заняття з профілактики віктимної поведінки та попередження злочинів. На думку респондентів, брошури, що розповсюджувалися серед населення дільничними інспекторами міліції та координаторами, були дуже змістовними, корисними та подавали інформацію про злочини та шляхи їх попередження у доступній формі. Із інтерв'ю з дільничним Комінтернівського МВМ (в оригіналі російською мовою): “Дальше мы распространяли среди жителей информационные буклеты, которые приходили на прием к нам, или мы ходили по территории, обходили мы вахтерам охраняемых подъездов и раздавали им такие информационные буклеты (*показывает буклет*). Конечно, это сильно помогает”. Роз'яснювальна робота в школах серед учнів, яка проводилася дільничними інспекторами, на думку самих інспекторів, стала легшою для самих інспекторів, тому що це входить до кола їх обов'язків, у зв'язку з отриманням наочного матеріалу та методичних посібників у ході реалізації експерименту.

Ще одним позитивним моментом, на думку дільничних інспекторів міліції, стали регулярні зустрічі жителів та правоохоронців. Протягом таких зустрічей (сходів жителів села, вулиці) вирішувалися не тільки кримінально-комунальні проблеми, а й стан криміногенної ситуації у селі, місті, районі, області та державі. Мешканці, які регулярно отримують інформацію про стан злочинності, про труднощі у роботі місцевих органів міліції, зі співчуттям та повагою ставляться до правоохоронців, а це, в свою чергу, безпосередньо впливає на загальний рівень довіри до міліції. Інформування населення про стан злочинності – це розподілення відповідальності за громадський порядок та законність у районі між місцевим населенням та правоохоронними органами. Із інтерв'ю з дільничним інспектором міліції Комінтернівського МВМ. “А бывает так, что ты идешь по территории и не можешь пройти, потому что тебя “разрывают” люди, которые желают с тобой пообщаться, рассказать о своих проблемах, спросить совета, получить консультацию и пр.”.

Стан справ у с. Сотонішівка відрізняється від ситуації у Комінтернівсько-

му районі м. Харкова (територія, що обслуговується МБМ) і автор пів'язує ці відмінності з відмінностями сільського та міського способу життя. Так, з інтерв'ю керівників ЖЕКів стало відомо, що заходи щодо встановлення броньованих дверей, пристроїв запирання, освітлення не набули широкого розповсюдження, бо мешканці будинків вже зробили це, а "не закритими" булишками на початок експерименту залишалися тільки 2-3 багатоповерхівки. Але на відміну від сільського району в місті в ході реалізації програми "Зупини злочинця" було попереджено сотні злочинів та затримано десятки злочинців, у той час коли в с. Солоницівка ця програма практично не спрацювала в зв'язку з слабкою телефонізацією сільської місцевості. У місті програма була більш ефективною. За словами респондентів, було затримано десятки злочинців та отримано інформацію, яка допомогла попередити чи розкрити злочини. Але потім, після зміни телефонного номеру (з 15-777-4 на 715-777-4), кількість дзвінків значно зменшилася.

Як відмітили дільничні інспектори та керівництво міліції, програма з самого початку "спровокувала" справжній потік громадян зі зверненнями в міський відділ міліції з питаннями, що входять до компетенції міліції та і такими, що не мають відношення до роботи місцевих органів міліції. У цілому співробітники оцінили це явище позитивно тому, що це свідчить про зростаючий рівень довіри до місцевих органів міліції, їх відкритість та доступність. В інтерв'ю окремих респондентів пролунали думки про те, що деякі мешканці ставляться до нововведень дещо підозріло, не бажають брати участь у програмах, ходити на зустрічі.

У цілому, як у м. Харкові, і у с. Солоницівка всі без винятку респонденти висловилися про необхідність продовження експерименту. Вони це пояснили тим, що ще не всі мешканці до кінця зрозуміли сутність програми та її можливу користь для населення і міліції.

При проведенні аналізу даних, що були отримані в ході проведення інтерв'ю з дільничними інспекторами міліції, оперативними співробітниками, керівниками органів міліції, що брали участь у проведенні експерименту, треба завжди робити поправку на об'єктивність інформації, що надавали респонденти. Всі вони – співробітники МВС України та у своїх оцінках на свідомому та підсвідомому рівнях намагаються практично завжди "позитивно" характеризувати свою роботу та роботу колег, підтримуючи корпоративний імідж системи.

Також при оцінюванні інформації, отриманої за допомогою слабоструктурованих інтерв'ю, потрібно уважно ставитися до генералізації висновків. Так неможливо з 100-відсотковою гарантією сказати, що ми отримали оцінки всіх дільничних інспекторів міліції, керівників органів міліції та представників органів місцевого самоврядування. Такі висновки можна зробити тільки у комплексі проведених досліджень як якісних, так і кількісних. Але якісні дані дозволяють соціологам окреслити та виокремити в загальній відповіді справжні враження та оцінки людей, що безпосередньо впроваджували в життя нові програми взаємодії міліції та населення.

Список літератури: 1. Прикладная социология: Учеб. пособие / Под ред. д.э.н. Ю.С. Колесникова. Серия Учебники Феникса. Ростов-на-Дону, 2001. 2. Стоян Михайлов. Эмпирическое социологическое исследование. Пер. с болгарского. М., 1975. 3. Сурмон Ю.П., Туленков Н.В. Методология и методы социологических исследований: Учеб. пособие. К., 2000. 4. Взаємодія міліції та громадськості в Україні (з використанням досвіду діяльності поліції Великобританії) / За заг. ред. А. Дж. Бека, О.П. Ярмиша: Навч. посібник. Харків, 2001.

Надійшла до редколегії 02.01.2003 р.